

2022-12-01

Dnr S2022/03649

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

s.remissvar@regeringskansliet.se;
s.sof@regeringskansliet.se

Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende

Sammanfattning

Bris, Barnens rätt i samhället, har beretts tillfälle att yttra sig över utkastet till lagrådsremissen Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende. Bris noterar att utredarna har tagit tidigare remissvar i beaktande och utvecklat förslaget om lagändringar. Bris välkomnar detta omarbetade utkast, och anser vidare att förslagen om stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende är ett steg i rätt riktning för erkännandet av barn som rättighetsbärare, i enlighet med barnkonventionen - som numera är svensk lag.

Bris tillstyrker förslagen i sin helhet, men har synpunkter kring delar av utkastet. Nedan följer en sammanfattning av Bris synpunkter.

- Bris tillstyrker förslag om att barnet, genom en *ny lag med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende*, får en stärkt rätt till delaktighet i placeringsprocessen, men understryker vikten av att tidigt utreda barnets inställning.
- Bris tillstyrker förslag om författningsändringar vars syfte är att stärka barnets rätt till bästa uppnåeliga hälsa, men understryker vikten av samverkan mellan socialtjänst och vården för att barnets psykiska och fysiska hälsa kontinuerligt följs upp.
- Bris tillstyrker förslag om att barnet beviljas en egen insats vid vistelse i skyddat boende, men understryker vikten av att socialsekreterare samverkar och att beslut fattas utifrån barnets bästa och barnets eget behov av stöd och skydd.
- Bris tillstyrker förslag om begränsningar av umgänge och hemlighållande av vistelseort, men ställer sig kritisk till utredningens resonemang om att begränsningen skulle vara "tillfällig". En placering på skyddat boende, tillika en begränsning i umgänge, kan pågå under flera år. En grundlig riskbedömning krävs för det fall ett barn själv väljer att återuppta umgänge med en tidigare våldsam förälder.
- Bris tillstyrker förslag om barnets rätt till utbildning i vistelsekommunen, när de är placerade på skyddat boende.

- Bris tillstyrker förslag om att socialnämnden ska ta initiativ och bevaka åtgärder i frågor om bostäder, men anser att frågan om rätten till bostad måste prioriteras i större utsträckning för att barn ska få en hållbar och trygg boendesituation efter placering på skyddat boende.
- Bris tillstyrker förslag om införande av tillståndsplikt på skyddade boenden, men anser det vara nödvändigt att skyddade boenden som tar emot barn har ett tydligt barnrättsperspektiv.
- Bris tillstyrker förslag om krav på dokumentation, men understryker vikten av att sådana krav efterföljs av föreskrifter, riktlinjer och rutiner som minimerar risk för en röjd placering.
- Bris ställer sig kritisk till beräkningarna i konsekvensanalyserna för finansieringen av de kostnader som uppstår i samband med att de nya författningsändringarna träder i kraft.

Inledning

De förslag som redovisas i utkastet, samt den tillhörande promemorian och utredning *Ett fönster av möjligheter*, är förslag som ämnar att stärka barns rättigheter på skyddat boende. Innehållet har omarbetats i stora drag. I den senaste versionen av förslaget presenteras en ny lag, *lag med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende*. Den nya lagen speglar till stor del flertalet rättsliga principer som återfinns i lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).

Omtag har gjorts för att stärka barnets möjligheter att komma till tals i olika förfaranden. Barnet har också större möjlighet att påverka sin placering på skyddat boende, och därmed även sina livsvillkor trots de enorma påfrestningar som i övrigt präglar ett barns tillvaro på det skyddade boendet.

Ett antal synpunkter kvarstår dock, vilket föranleder Bris kommentarer.

Barnets rätt till delaktighet

En av grundprinciperna i barnkonventionen är art. 12 om barns rätt att komma till tals i de ärenden som rör barnet. Därför välkomnar Bris införandet av 7 kap 5 § i den nya lagen, som föreskriver att det placerade barnet ska ges möjlighet att framföra sina åsikter och få relevant information om placeringen. För de fall barnet är för ungt eller annars inte kan framföra sina åsikter, ska inställningen kartläggas så gott det går.

Vidare framgår att barnet ges möjlighet att företrädas av ett offentligt biträde ifall barnets vilja inte överensstämmer med den placerade vårdnadshavarens vilja. En sådan bestämmelse indikerar lagstiftarens prioritering om att stärka barnets autonomi.

För att detta ska kunna ske i adekvat utsträckning, är det av stor vikt att det placerade barnets vilja och den placerade vårdnadshavarens vilja utreds i god tid. Utöver detta ska det föreligga en låg tröskel för att placerade barnet kan beviljas ett eget offentligt biträde, om det råder meningsskiljaktigheter mellan det placerade barnet och den placerade vårdnadshavaren.

Barnets rätt till bästa uppnåeliga hälsa

I art. 24 barnkonventionen framgår att det åligger det offentliga att säkerställa barnets rätt till bästa uppnåeliga hälsa. Barn som placeras på skyddat boende har många gånger själva blivit utsatta för våld. I utkastet för lagförslaget förs en diskussion om våldets konsekvenser på just den fysiska och psykiska hälsan, närmare bestämt i 6.2.9 *Läkarundersökning* och 6.3.1 *Barn och unga i skyddat boende ska erbjudas en hälsoundersökning*.

Bris instämmer i utredningens förslag om att socialnämnden inte nödvändigtvis ska ha mandat att besluta om en läkarundersökning i samband med placeringen på skyddat boende. Beaktat att det placerade barnet antingen har blivit utsatt för våld, kan det vara integritetskänsligt för barnet att, mot sin vilja, tvingas genomgå en läkarundersökning. Barnet bör i stället, precis som framgår i förslaget, erbjudas en hälsoundersökning.

Bris vill understryka vikten av att resurser och insatser tillsätts för barnet att stärka barnets psykiska hälsa. En tät och kontinuerlig kontakt mellan barnet och vården är avgörande. Även om barnet avstår behandling i placeringens begynnande skeende, bör socialnämnden och vården fortsätta uppmuntra och erbjuda stöd och behandling till barnet.

Bris ser därför gärna att utredningen förtydligar behovet av regelbundet stöd från socialtjänst och hälso- och sjukvården.

Barn bör beviljas en egen insats vid vistelse i skyddat boende.

Bris välkomnar att socialnämnden gör en individuell behovsprövning, och beviljar barnet en egen insats vid vistelse i skyddat boende, enligt punkt 6.1.1 *Barn bör beviljas en egen insats vid vistelse i skyddat boende*.

Barn som idag placeras på skyddat boende, tillsammans med sin vårdnadshavare, saknar ofta ett eget placeringsbeslut. Detta innebär en bristande rättssäkerhet för barnet, då socialnämnden inte har ett formellt ansvar för barnet. Vidare saknas krav på dokumentation kring barnet, vilket skapar en sårbarhet för dennes uppföljning gällande hälsa och utveckling. Ett eget placeringsbeslut är därför avgörande för att tillgodose barnets bästa.

För att en placering av barnet ska genomföras på ett adekvat sätt, krävs samverkan och stabila arbetsrutiner bland de tjänstemän som arbetar med barn och våld. Bris erfar att flertalet av landets socialtjänster är organiserade så att det är olika enheter som ansvarar för utredningar av och insatser för barn, respektive våld i nära relationer.

Enheter besitter ofta olika kompetens och erfarenheter av arbete med våld, vilket i sin tur har genererat motstridiga bedömningar om våldets utbredning, allvar och risken det utgör gentemot barnet. Det är därför av yttersta vikt att de tjänstemän som utreder barn och de tjänstemän som utreder våld i nära relationer, innehar adekvat kunskap och faktiskt samarbetar i beviljandet av insats.

Bris är oroade över att detta kommer att vara en fortsatt utmaning, trots föreslagna författningsändringar, och vill därför se att behovet av samverkan förtydligas.

Begränsningar av umgänge och hemlighållande av vistelseort

Bris tillstyrker de förslag som presenteras i 6.2.10 *Begränsning av umgänge och hemlighållande av vistelseort*, 6.2.11 *Utövande av vårdnaden under placeringen*, och 6.2.18 *En placering i skyddat boende med endast en av två vårdnadshavares samtycke är förenligt med grundläggande fri- och rättigheter*.

Bris tillstyrker förslaget om bestämmelsen i 4 kap. 4 § i den nya lagen om placering av barn i skyddat boende, som avser begränsning av umgänge och hemlighållande av vistelseort. I Bris rapport *Min tur att berätta*, vittnar barn om konsekvenserna av att tvingas träffa den våldsutövande föräldern till följd av umgängesrätten.

I art. 19 barnkonventionen föreskrivs att det offentliga ska vidta alla åtgärder för skydda barnet från våld. Ur ett barnrättsperspektiv är det problematiskt att barn kan bli tvingade till ett umgänge med en person som barnet inte vill träffa, och som riskerar att allvarligt skada barnet. För att undvika att barnet lider fortsatta men, kan en av socialnämnden beslutad begränsning vara ett sätt att skydda barnet.

Bris vill dock understryka vikten av en dokumenterad prövning utifrån barnets bästa måste göras i socialnämndens beslut. Bris ser att detta brister idag. Bland annat har JO nyligen riktat kritik mot ett flertal socialnämnder för att inte ha dokumenterat prövningen av barnets bästa samt gjort barn delaktiga i enlighet med deras rättigheter.¹

Av vikt blir då att det aktuella barnet måste få komma till tals och uttrycka sin åsikt rörande umgänget. Viljan ska respekteras, och tillgodoses i den utsträckning det är möjligt, förutsatt att barnet inte riskeras ta skada eller bli utsatt för kränkande påtryckningar.

Socialnämnden tilldelas, i och med förslaget, nya befogenheter att dels begränsa den våldsutövande vårdnadshavarens bestämmanderätt vid en placering på skyddat boende, dels begränsa umgänget mellan barnet och den våldsutövande vårdnadshavaren.

Befogenheterna utgör inskränkningar i rätten till privat- och familjeliv, hos framför allt den våldsutövande vårdnadshavaren. En inskränkning är dock legitim om det har stöd i lag och är nödvändig till skydd för hälsa [...] eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter.²

Förslaget till den nya lagen är tydlig i sin utformning och uppfyller således kravet på stöd i lag. Bris understryker också att inskränkningen är nödvändig för hälsa och skydd för såväl det våldsutsatta barnet, som den våldsutsatta vårdnadshavaren. Det offentliga har vidare även en skyldighet att skydda barn från våld enligt art. 19 barnkonventionen.

Bris vill dock problematisera resonemanget i utkastet kring huruvida inskränkningen är att anses som "tillfällig". Det ska understrykas att en placering på skyddat boende och begränsning i umgänge är en tillfällig lösning på ett akut problem. Bris delar däremot inte uppfattningen om att placeringen på skyddat boende i sig alltid blir tillfällig. Våldet som barnet och den placerade vårdnadshavaren har blivit utsatta för har med största sannolikhet varit omfattande, systematiskt och har pågått under en lång tid. Det kommer ta tid för den placerade vårdnadshavaren och barnet att bearbeta våldet och finna en plats som är

---

¹ JO-beslut från 2022-06-28 dnr: 822-2022

² Se art. 8 Den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR)

tillräckligt skyddad. Läkningsprocessen förlängs också om den våldsutövande vårdnadshavaren är uppsökande och konsekvent inleder rättsprocesser mot barnet, socialnämnden och den andra föräldern.

Bris vill därför understryka att även om syftet med placeringen är att den ska vara tillfällig, är många placeringar i själva verket långvariga eller återkommande. Av den anledningen är det av största vikt att rättstillämparen alltid utreder barnets vilja och gör en gedigen prövning om barnets bästa innan ett umgänge åter kan uppstå.

Barn och unga i skyddat boende ska ha rätt till utbildning i vistelsekommunen

Bris tillstyrker förslaget, men vill tillägga följande kommentar.

Barnets rätt till utbildning återfinns såväl i barnkonventionens art. 28, som i 2 kap. 18 § regeringsformen och 7 kap. 3 § skollagen. Detta gäller även barn som placeras på skyddat boende. För att barnet inte ska få en bruten skolgång, samt att barnet får en meningsfull vardag på skyddat boende, krävs att hemkommunen och vistelsekommunen samverkar effektivt.

Det behöver därför finnas en långsiktig plan för det placerade barnet, om ansvaret för placeringen överflyttas från den placerande hemkommunen till den nya vistelsekommunen.

Socialnämnden ska ta initiativ till och bevaka att åtgärder vidtas i frågor om bostäder

Bris tillstyrker förslaget, men vill tillägga följande kommentar.

Det råder i dagsläget en nationell bostadskris, vilket försvårar etableringen på ny ort. Detta gäller särskilt för de som efter en tid har placerats på skyddat boende. Flertalet våldsutsatta vårdnadshavare och deras barn saknar bostad när en placering avslutas. De våldsutsatta ser sällan något annat alternativ än att flytta tillbaka till våldsutövaren. Detta innebär en enorm risk för barnets psykiska och fysiska hälsa.

Att socialnämnden ska ta initiativ och bevaka att åtgärder vidtas i frågor om bostäder, är inte tillräckligt. Bris önskar därför ett förtydligande av ansvaret för socialnämnden hos både den placerande hemkommunen och den nya vistelsekommunen att säkerställa en hållbar boendelösning för den våldsutsatta vårdnadshavaren och barnet i samband med en avslutad placering vid skyddat boende.

Krav på skyddade boenden

Bris tillstyrker förslaget vad gäller införande av tillståndsplikt, men väljer att tillägga följande kommentar.

I förslaget omnämns flertalet nya krav för att ett skyddat boende ska kunna bedriva sin verksamhet. Det rör sig om bland annat tillståndsplikt, tillsyn och kontroll av personalens utdrag i belastningsregistret. Samtliga åtgärder antas kunna säkerställa en hög standard på ett skyddat boende.

Vidare föreskrivs ett krav på god kvalitet. Bris uppfattar att begreppet om god kvalitet inte utvecklas i utkastet till lagförslag, och efterfrågar ett förtydligande i utredningen om definitionen om god kvalitet.

Med god kvalitet anser Bris att det ska finnas krav om tydligt barnrättsperspektiv. Ett skyddat boende som tar emot barn måste ha relevant kunskap om barn och deras behov, om barn i kris och trauma, om barns

rättigheter, om hur föräldraskap påverkas av att föräldern är i kris och trauma, och hur stöd och hjälp till barn bör utformas.

Bris befarar, att om ett sådant krav uteblir, finns risk för att socialnämnden, inför en placering eller upphandlingsförfarande, väljer bort ett skyddat boende med barnrättsperspektiv, till förmån för ett skyddat boende med en billigare dygnstaxa.

Dokumentation

Bris tillstyrker förslaget i viss utsträckning, men ser risker i förhållande till förslaget.

Krav på dokumentation och genomförandeplaner i verksamheten är givetvis grundläggande för en rättssäker och välfungerande placering vid ett skyddat boende. En säker hantering av skyddsvärda uppgifter och ett gediget säkerhetsarbete är fundamentalt i en sådan verksamhet. Brister i rutiner kan leda till förödande konsekvenser för det placerade barnet och dess vårdnadshavare.

Bris vill därför understryka att krav på dokumentation förtydligas i föreskrifter, genom riktlinjer och rutiner som därmed kan eliminera eller minimera risker för att en placering blir röjd. Säkerhetsarbetet behöver finnas på samtliga nivåer - hos placerande kommun, vistelsekommun, på det skyddade boende, men även hos tillsynsmyndigheter.

Finansiering

Bris ställer sig kritiskt till resonemangen som redovisas under 12. *Konsekvensanalyser*, i synnerhet vad gäller beräkningarna för de kostnader som förväntas uppstå i relation till att den nya lagen träder i kraft.

I det remissvar som har författats av Sveriges Kommuner & Regioner (SKR), redovisas tydliga kalkyler om ökade kostnader. Det rör sig om placeringskostnader på skyddat boende, kostnader i samband med ökad belastning av arbetsuppgifter vid handläggning och utredningar hos kommunerna, samt för skolan. Bris befarar att kommuner som inte har resurser att placera ett barn tillsammans med vårdnadshavare, hänvisar barnet och sin vårdnadshavare till temporära lösningar.

Bris vill därför att man ser över beräkningarna för de kostnader som förväntas tillkomma i samband med att förslagen på författningsändringarna träder i kraft, och att adekvata resurser tillskjuts denna nödvändiga samhällsfunktion.

Avslutning

Bris ser avslutningsvis positivt på de förslag som har lämnats i utkastet för lagrådsremissen *Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende*. Många bestämmelser i förslagen skapar förutsättningar för en mer rättssäker och trygg placering för barn på skyddat boende. Barnets rätt till delaktighet och information har prioriterats, vilket stärker barnrättsperspektivet.

Trots att omarbetningen av lagförslaget möjliggör förbättringar för många barn som befinner sig på skyddat boende, är det avgörande att arbetet kring skydd och stöd för barn som utsatts för våld också finansieras.

Föredragande i ärendet har varit barnrättsjuristen Robin Rocksten

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Magnus Jägerskog'. The signature is fluid and cursive, with a prominent initial 'M' and a long, sweeping horizontal stroke at the end.

Magnus Jägerskog

Generalsekreterare